

znevažuje svoje svědectví, sama se ničí, sama se vydává v rozptýlení. A tento veliký hřích, ten je jistě také v nás, a ten bych rád, sestry a bratři, abychom vyznali, poctivě, pokorně, před Bohem a přede všemi vyznali. – Dobře nám v tomto malém a hezkém kostele bývalo spolu a udělali jsme si tady stánek. Asi jsme přece jen nevěděli, co vlastně chceme; a já především; jako Petr na té hoře svatě. Jsme přece křesťané; ti, kdo putují a jsou na cestě. Pán Ježíš ukřižovaný neměl, kde by hlavu složil. A proto se asi Pán Bůh chystá ten stánek nám rozmetat.

Jinak, sestry a bratři, moc vás prosím, abyste i mne viděli poctivě, upřímně, jako jednoho z vás. Když si navzájem vyznáváme hříchy, to jeden druhého břemena neseme, to se cítíme jeden za druhého odpovědní, to jeden druhého vinu na sebe bereme. Všechnu tu vinu mou jako služebníka naší církve, rozpačitého, nejistého v sobě, plného strachu a úzkosti, kterou jsem často s vámi sděloval; tu kdybyste taky vzali nějak na sebe, kdybyste se se mnou rozdělili, jako já toužím rozdělit se s vámi. Aby odpuštění, které navzájem přijmeme, bylo skutečně pro nás pro všechny odpuštěním božím.

Pomodleme se, přátelé, stotřicátý žalm, píseň poutnickou:

Z hlubokosti volám k tobě, Hospodine;
 Pane, vyslyš hlas můj.
 Nakloň uši své k hlasu pokorných proseb mých.
 Budeš-li nepravosti šetřit, Hospodine,
 Pane, kdo obstojí?
 Ale u tebe je odpuštění, aby uctivost k tobě zachována byla.
 Očekávám na Hospodina,
 očekává duše má,
 a ještě očekává na slovo jeho.
 Duše má čeká Pána více než stráže svítání;
 více než stráže svítání.
 Očekávej, Izraeli, na Hospodina;
 neboť u Hospodina je milosrdenství
 a hojné u něho vykoupění.
 On zajisté vykoupí Izraele ze všech nepravostí jeho.
 [Krátká chvíle ticha.]

Představený:

Bratře T., vyvolili jsme tě tentokrát za našeho Azazele a složili jsme na tebe naše hříchy. Neboj se, nevyženem tě do pouště, jenom bychom byli rádi, kdybys za nás vyznal před Pánem Bohem naše hříchy.

Bratr T.:

Vyznávám, že nežiju podle svého vyvolení a povolání.

Nechci uznat, že se mohu s Bohem setkat jen v lidech a skrze lidi.

Nejsem bližní těm, kdo mne potřebují, ale jen těm, kdo jsou mi sympatičtí.

Utíkám před odpovědností za křivdy, které se přede mnou páchají na mých bratřích.

Sám slabý pohrdám slabostí druhých.

V lásce víc přijímám, než dávám, a nedovedu být vděčný.

Se samozřejmostí vyžaduju, aby druzí měli se mnou trpělivost, a přitom nemám trpělivost ani sám se sebou; natož s druhými.

Nevážím si svobody druhých; ustavičně vymáhám na druhých, aby se přizpůsobili představě, kterou jsem si o jejich dobru sám a kvůli sobě vytvořil.

Nad soudem lidí se pohoršuju, ale zatím sám rád soudím.

Jsem v stálém pokušení si myslet, že vlastním pravdu; domnívám se, že za ni bojuju, a zatím prosazuju jen sám sebe.

Čas nevykupuju, ale utrácím.

Bibli čtu málo a špatně.

Modlitbu považuju za povinnost, a ne za nezbytnost; podle toho vypadá; je často jen pokoušením Boha.

Svou zbabělostí a sobectvím odrazuju od Krista a jeho evangelia.

Svou církev, jejíž nedostatky a hříchy rozeznávám, činím sám vlastní vinou nevěrohodnou.

Nejde mi především o boží království, ale o zajištění; proto moje naděje často selhává.

Protože nejsem schopen se do dna poznat, natož svou hříšnost vyslovit a pojmenovat, chci se v tuto chvíli vystavit napospas světu pravdy; chtěl bych být poznán a souzen.

[Dlouhá chvíle ticha.]

Smiluj se nade mnou, Bože,
 podle milosrdenství svého;
 podle množství slitování svých
 zahlad' přestoupení má.
 Dokonale obmyj mne od nepravosti mé
 a od hříchu mého očisti mne.
 Neboť já znám přestoupení svá
 a hřích můj přede mnou je ustavičně.
 Tobě, tobě samému zhřešil jsem
 a zlého se před očima tvýma dopustil.
 Skryj tvář svou od hříšností mých
 a vymaž všechny nepravosti mé.
 Srdce čisté stvoř mi, Bože,
 a ducha přímého obnov v útrobach mých.
 Nezamítej mne od tváře své
 a Ducha svého svatého neodnímej ode mne.
 Navrať mi radost spasení svého
 a Duchem dobré vůle své utvrď mne.
 Pane, rty mé otevři,
 i budou ústa má zvěstovat chválu tvou.
 Neboť nenalezl bys zalíbení v oběti,
 i kdybych ji dal,
 ani zápalu bys nepřijal.
 Obětí Bohu je duch zkroušený;
 srdcem zkroušeným a potřeným, Bože, nezhrdneš.
 [Dlouhá chvíle ticha.]

Představený:

Sestry a bratři,
 ptám se vás před Bohem:
 Odpouštíte si navzájem a sbíráte v sobě odvahu odpustit všem
 lidem?

Je-li tomu tak, odpovězte: Odpouštíme.

Všichni:

Odpouštíme.

Představený:

A také mně pro Pána Ježíše opravdu odpouštíte?
 Je-li tomu tak, odpovězte: Odpouštíme.

Všichni:

Odpouštíme.

Představený:

Ptám se vás před Bohem:

Chcete činit pokání a napravit, pokud možno, křivdy, které jste
 způsobili?

Je-li tomu tak, odpovězte: Chceme.

Všichni:

Chceme.

Představený:

Pán Ježíš si vás vyvolil za své učedníky:

Chcete v síle této nezasloužené milosti vzít na sebe svůj kříž a od
 této chvíle Pána Ježíše následovat?

Je-li tomu tak, odpovězte: Chceme s pomocí boží.

Všichni:

Chceme s pomocí boží.

Představený:

Ptám se vás před Bohem:

Litujete opravdu svých hříchů a toužíte opravdu po tom, aby vám
 lidé odpustili a aby vám odpustil Pán Ježíš?

Je-li tomu tak, odpovězte: Litujeme a toužíme.

Všichni:

Litujeme a toužíme.

Představený:

Přijměte tedy s lítostí, s pokorou a vírou rozřešení od svých hříchů:

Představený vztáhne ruku nad shromážděné:

Náš Pán Ježíš Kristus, za vás ukřižovaný a vzkříšený, vám, sestry
 a bratři, odpouští hříchy; a já, služebník jeho církve, vám prohlašu-
 ji, že jsou vám hříchy odpuštěny.

† Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.

Všichni:

Amen.

Představený:

A pokoj boží, který převyšuje všeliký rozum, hájit bude srdce vaše i mysli vaše v Kristu Ježíši Pánu našem.

A zpívají se poslední dvě strofy písně „Chvaltež Boha našeho“ z Lipského kancionálu 1737:

*Amen z srdce celého rciž každý v té době;
zármutku truchlivého nepřipouštěj sobě;
mějte v Pánu doufání, chvalte ho na věčnost.
On žalostné truchlení vám promění v radost.*

*On vás štědře obdaří vším dobrým na světě;
potěšením rozvlaží v budoucím životě,
když vás dovede k nebi, z úzkostí vytrhne;
věčnou slávou ozdobí. Amen. Dejž to, Pane.*

Poslední bohoslužba v Záběhlicích¹

(1974)

Úvod k vyznání hříchů

Sestry a bratři, nedávno mne upozornilo slovo, které neřekl křesťan, ale jeden moudrý Žid, na toto: Konat pokání, to neznamená především a jenom vyznávat svůj hřích. Dokavad člověk myslí jen na svůj hřích, dokavad se jím obírá, tak se obírá něčím ohavným, něčím, co už nelze napravit, na co by vlastně myslet neměl; jako by se nějak ve svém hříchu zabydloval. Jeho duše může zhrubnout, srdce může zvětšet, může zůstat stále týměž, nakonec i horším, a uklidňovat se přitom vyznáváním své hříšnosti. Chce se přece od nás, abychom se od svých hříchů odvrátili. Proto je psáno: „Odvrať se od zlého, a čiň dobré.“ Proto v Janově epistoletě čteme: „Jestliže nás obviňuje srdce naše, Bůh je větší než naše srdce a ví o všem.“ Největší vina člověka není v tom, že selhává; pokušení jsou veliká, a my jsme slabí. Největší naše vina je v tom, že je nám znovu a znovu dáвана milost, že jsme znovu a znovu a v každé chvíli svého života vyzýváni k pokání a smíření, a že se znovu a znovu neobracíme a nesmiřujeme.

Modlitba před čtením Písem

Otevři, Bože, naše srdce,
abychom slyšeli tvé slovo;
v úzkosti a v pochybnostech na ně spolehli
a navzájem se jím potěšili.
Prosíme tě o to skrze tvého Syna,
našeho Pána Ježíše Krista;
neboť on s tebou v jednotě Ducha svatého
žije a kraluje po všechny věky věků.
R. Amen.

¹ Magnetofonový záznam ze dne 1. 1. 1974.

Homilie, Matouš 11,25–30

Přátelé, tento text jsem vám nepřečetl proto, abych ho prostě vykládal, jako jindy. Ostatně víte, že jsem se obvykle držel řádu perikop. Přečetl jsem vám ho na rozloučenou a k našemu potěšení na začátku tohoto roku, který asi nebude lehký. Dobré by bylo, kdybychom si v této chvíli uvědomili, že přesto, že už končíme, máme před sebou cestu. Nebudme jako Eliáš, tam pod tím terebintem, kde žádal unaveně své duši zemřít a řekl: „Už dosti, Hospodine; vezmi duši mou, neboť nejsem lepší než otcové moji.“ Víte, že mu bylo andělem řečeno: „Vstaň, neboť ještě dlouhou cestu máš před sebou.“

Sestry a bratři, přiznávám se, že jsa tolik let kazatelem, jako bych někdy nedohlédal, nakolik můžu a jsem povinen, ke dnu smyslu církve: Církví rozumíme společenství učedníků Ježíšových, kteří se shromažďují, aby na něho vzpomínali. A vzpomínka na Pána Ježíše je to, co dává smysl tomuto konkrétnímu shromáždění, této konkrétní církvi; co ji vnitřně ustavuje jako církev. Ale co znamená vzpomínat na Pána Ježíše? Tím zajisté, že církev vzpomíná na Pána Ježíše, nevzpomíná přece na někoho, kdo jen vykonal nějaký veliký čin nebo řekl nějaká moudrá slova, podle nichž se má člověk řídit, na nichž je možno stavět. Neboť Pán Ježíš není jen člověk, který v lidské historii vykonal veliký čin a říkal moudrá slova. On sám je čin, sám Slovo, on je přítomnost, přítomnost boží v tomto našem světě. Tím, že se všeho vzdal a sám sebe do krajnosti vydal, přece neskončil; není ten, který řekl, učinil a zemřel. Právo, že všechno, i sám sebe dal, že všechno konečně v sobě odstranil a sám sebe zmařil pro království Otcovo, a tedy pro nás lidi a pro naši budoucnost, vyznáváme, že ho Bůh vzkřísil, že je živ; že žije. A proto, sestry a bratři, vzpomínka na Pána Ježíše není přece vzpomínkou, jakou člověk v sobě vyvolává, když se steskem myslí na někoho, koho měl rád a který ho miloval. Vzpomínka na Pána Ježíše je zajisté touhou po jeho přítomnosti, ale zároveň vědomím, že tento člověk svou ohavnou smrtí neskončil, že jest, že je přítomen a že v něm je budoucnost, a to ne budoucnost omezená časem, že je budoucností boží. A v této víře se teprve stáváme církví.

Co to pro nás znamená? Mluví se, mluvilo se a ještě se bude mnoho mluvit o reformě církve. To všechno, přátelé moji, je-li cír-

kev ustavována přítomností Ježíšovou, na niž se rozpomíná, je žalostně málo. To je chabý požadavek na církev, aby se nějak opravila. Církev není něco hotového, co tím, jak procházelo dějinami, bylo jen znovu a znovu porušováno, nějak hřeší a selhává. Je psáno: „Nevzpomínejte na věci staré, a na starodávno se neohlédějte. Aj, já činím všechno nové, praví Hospodin, a už se to děje. Což to nevidíte?“ Církev přece ještě není, církev se děje, církev se teprve stává. Vždyť rozpomínka na Pána Ježíše je rozpomínkou na budoucnost boží: na něco, čeho ještě církev nedosáhla, na něco, v čem a čím by měla být, ale co je ustavičně před ní. Církev musí vědět, že je jen začátkem; jinak to není církev Kristova, jinak vzpomíná na falešného Krista, jinak to v ní začíná působit odpůrce Kristův, Antikrist. Teprve tehdy, když se octne církev v situaci, ve které byl její Pán, že totiž už nemůže dál, nemá žádné lidské možnosti, je její budoucnost boží, která je neproniknutelná, nepředstavitelná, naprosto člověkem nedosažitelná, tehdy teprve má církev právo doufat, že je lidem božím, že je opravdu církví Kristovou. Křesťanem člověk nemůže být, křesťanem se člověk stává. Také církev se vzpomínkou na Pána Ježíše stává: Když už neví, jak a co s ní bude dál, tehdy začíná, protože začíná se svým Mistrem a Pánem. Začátek Ježíše Nazaretského jako Krista byl na kříži; byl tam, kde už nebyla žádná lidská naděje. Teprve když přitakáme kříži, můžeme mít v něho naději. Můžeme mít vůbec naději.

Tak, sestry milé a bratři moji milovaní, tohle bych rád, abychom si uvědomili dnes, až z tohoto kostela navždy odejdem a já už vám nebudu kázat. Proto jsem řekl, že máme dlouhou cestu před sebou, a cestu otevřenou. Proto sem dnes patří slovo o nemluvnátkách, totiž o těch, kteří naprosto začínají. Proto se v dnešním textu modlí Pán Ježíš: Děkuji ti, Otče, že tyto věci skryl před opatrnými a moudrými; před těmi, kdo plánují, kdo počítají, kdo si myslí, že si mohou cesty nějak upravit, že si je mohou nějak zabezpečit, kdo mají přesnou představu o svých zítřcích; ale zjevil je nemluvnátkům; těm, kteří nepečují o zítřek, protože věří, že jsou před nimi nekonečné možnosti boží, že je před nimi celá budoucnost boží; těm, kteří mají život před sebou, boží život; kteří už teď vstupují do království Otce i Syna i Ducha svatého, které budiž požehnáno nyní i vždycky i na věky věkův. – R. Amen.

Závěrečná modlitba po večeři Páně

Děkujeme, Pane Ježíši, skrze tebe tvému nebeskému Otci za všechno, co nám v tomto domě prokázal. A tobě děkujeme za to, žeš nás zval ke svému stolu. Zůstávej s námi a neopouštěj nás, svou církev. Jídali jsme tady z jednoho chleba a pili z tohoto jednoho kalicha; dej, ať zůstaneme jedno v tvé lásce. Neboť ty uprostřed nás žiješ a s Otcem v Duchu svatém kraluješ nyní i vždycky i na věky věků.

R. Amen.

*Slovo na rozloučenou
před závěrečným požehnáním
(Iz 41,14)*

Neboj se, červíčku Jákobův, hrstko Izraelova;
já pomáhati budu tobě,
praví Hospodin, vykupitel tvůj, Svatý izraelský.

Z dopisu biskupovi

(16. 1. 1974)

*Řekls: Již mi běda,
neboť přidá Hospodin zármutku k bolestí mé.
Unaven jsem v úpění svém,
a odpočinutí nenalézám.
Takto praví Hospodin:
Aj, co jsem vystavěl, já bořím,
a co jsem všípil, já plním,
celou zemi tuto.
A ty bys hledal sobě velikých věcí?
Nehledej.
Jeremiáš 45,3–5*

...Místní církev, která policejním zákazem mé duchovenské služby zaniká, byla církev chudá a neměla doslova nic než vypůjčenou nevyhovující budovu na samém okraji města, i když starobylou a napohled hezkou, kterou si vyčistila a jakžtakž upravila a kde se scházela k bohoslužbě. Žádnou jinou možnost neměla. Nicméně vznikla jako společenství stolu Páně, a ačkoli se nemohla dokonale institucionalizovat, přece se dala: Společně vyznávala své viny a navzájem se posilovala v naději víry slovem božím, chlebem života a káličem spásy. Byla ovšem hříšná; spravedliví, kteří do jejího shromáždění zabloudili, sami se dřív nebo později distancovali. Žila v nejistotách: Hledala, a jako by jen občas nacházela. Ale toto společné hledání ji spojovalo – a také lidská nutnost žít společně naději v budoucnost, která nebude především spásou naší duše nebo nějakou nebeskou odměnou, ale která je budoucností Boha ve světě a světa v Bohu, zvěstovanou skrze vzkříšení ukřižovaného Pána Ježíše; budoucností, která jistě nastane, ale o níž můžeme vědět jen to, že převyšuje veškeré naše pomyšlení. Úsilím odpovědět na výzvu boží, kterou je Kristus Ježíš, a otevřít se se vším rizikem

této zaslíbené budoucnosti kázala tato naše církev pokání a evangelium spásy.

Byla zajisté zatížena minulostí a mrtvými tradicemi a někdy jí záleželo na lidském soudu víc než na soudu božího slova. Nicméně jsme byli znovu a znovu překvapováni tím, jak křesťané jiných denominací v nás rychle poznávali své bratry, aniž bychom zapírali své katolictví, a jak s námi bez zábran při večeři Páně stolovali. Naši evangeličtí bratři už asi hned tak nenajdou jiné katolické společenství, které by jim bylo takto ekumenicky otevřeno a kde by se mohli cítit mezi svými.

Představený této obce je stárnoucí člověk a nijak vynikající theolog. Nepříznivé okolnosti způsobily, že v životě stále jen začínal a že se mu nikdy nepodařilo nic dopovědět a dokončit. Také se až dodnes nezbavil některých komplexů, které jsou dědictvím jeho dlouhé církevní výchovy. Ve službě si nemohl najít spolupracovníky, kteří by ho zastoupili, ani neměl možnost si vychovat nástupce. Pokud byl přesto přese všechno do jisté míry garantem jednoty a katolicity této církve, bylo to proto, že přes všechnu svou slabost poznával svou odpovědnost a že tato církev i jeho nedostatečnost, i jeho touhu po pravdě a dosah jeho odpovědnosti chápala a že ho v tom všem podbírala. Byl bratrem svých bratří, a ti se nad ním nepohoršovali, protože zároveň s nimi a před nimi vyznával svou hříšnost. Vytrvával ve službě i v častých obdobích skleslosti, protože ho tato církev vždycky znovu ujišťovala svým odpuštěním, jako on jí prohlašoval odpuštění Kristovo.

Teď naší církevní obci učinil konec administrativní zásah. Není to žádné nevídané neštěstí a nepříhodilo se v naší dávné i nedávné historii prvně. Ostatně, církve vznikají a zanikají, a Ježíš Kristus je týž, včera i dnes i na věky. Jenomže nám, ostatkům rozptýleným, kteří jsme tuto církev tvořili a v nichž se skrze milost boží dala, ji v této chvíli nic nemůže nahradit. Neboť u nás už vlastně není církví, jsou jen kostely. A nikde v nich neuslyšíme autentický text bible, který by nás potěšil. Také nám nebude nikdo bibli vykládat. Katoličtí duchovní ji totiž většinou už sami nečtou a neznají. (Hleďte je na jejich pracovním stole...) A protože podle neodpovědného pokynu ordinářů se cítí povinni kázat denně, protože vinou bohoslovecké fakulty, jejíž úroveň je katastrofálně nízká, postrádají často základní theologické vzdělání, a ještě z jiných příčin, místo homilíí mlátí většinou prázdnou slámu a často si to ve své izolovanosti ani

nemohou uvědomit. Chodit do kostela, abychom slyšeli slovo boží, se stává zbytečným. A čím je to vina, otče biskupe? Těch duchovních asi především ne.

Také stůl Páně není pro nás nikde prostřen. Kněží přece všude učí věřící, že svaté přijímání je odměna těm, kdo se očistili svatou zpovědí; ale my nejsme čistí a toužíme, aby nás lidé tak jako Pán Ježíš přijali se vši naší hříšností. Jen skutečnost, že se v našich kostelích rozdává tělo Páně nazdařbůh, nám snad umožní, že se ztratíme v davu se svou vinou i s vědomím, že kdyby celebrující věděl, jak to s námi je, asi by nám tělo Páně nepodal. Ale co potom s obcováním svatých, které vyznáváme? Kalich Páně nám bude samozřejmě odprávn, přestože sloužící v instituci opakoval bez uzardění příkaz Páně, abychom z něho pili všichni. (Nemusí-li se tento text brát doslova, pak vůbec nevím, jaký má smysl.) A bude mlčky docházet k nedorozumění: Vyučili jsme se totiž a věříme, že když slavíme večeři Páně, je podle svého slibu mezi námi skutečně přítomen ukřižovaný a vzkříšený Ježíš Kristus, náš Pán a Mistr, který je ve své vydanosti jedno s Otcem, a ustavičně se dává těm, kdo se shromažďují v jeho jménu, své církvi. Že chléb a víno, které si mezi sebou rozdělujeme, jsou zcela jistými znameními jeho přítomnosti a ujištěním o jeho zaslíbeních. Ale v kostelích místo novozákonních učitelů, apoštolů a proroků se budeme setkávat s kněžími, kteří si myslí, že konsekrací chleba a vína „manipulují s Pánem Ježíšem“ (Promiňte, prosím, nechci se rouhat, to jen doslova cituji alokuci biskupa při nedávné ordinaci kandidátů na presbyterát v litoměřické katedrále; jestliže český biskup římské církve takto rozumí obsahu pojmu opus operatum, jak mu asi budou rozumět absolventi bohoslovecké fakulty, která je pod jeho přímým vlivem?) Římskokatoličtí duchovní u nás skutečně často manipulují, ale se svědomím a životy věřících. – Otče biskupe, hledáme živou církev Kristovu, a ne dovolení, abychom směli být přítomni náboženskému obřadu, který je nám už vzdálený: jak svou formou, tak přístupem těch, kteří ho provádějí a kteří se ho účastní. Tam jsme to tedy dopracovali jako členové Vaší a naší církve. Nemyslete si, že nevíme, jak velice je to také naše vina. Přiznáváme se k ní a vyznáváme ji.

Ačkoli je mi velmi smutno a jsem v pokušení říkat v opuštěnosti své „Již dosti, Hospodine, vezmi duši mou, neboť nejsem lepší než otcové moji“, chtěl bych, aby konec lokální církve, které jsem slou-